

NOI DESCOPERIRI DE TOPOARE DIN ARAMĂ ȘI BRONZ ÎN JUDEȚUL BACĂU

de VIOREL CĂPITANU

În ultima vreme pe teritoriul județului Bacău au fost descoperite cu totul întâmplător, sau cu ocazia unor sondaje și săpături arheologice, mai multe topoare din cupru și din bronz.

Descoperirile fortuite sau ocazionate de cercetări, prezentate în nota de față, nu fac excepție de la tipurile cunoscute pînă în prezent în aria est-carpatică, de aceea ne vom mulțumi doar să le comunicăm.

1. Topor cu brațele „în cruce” de tip Jászladány.

A fost descoperit în anul 1970 în comuna Găiceana, de către locuitorul Alex. Aparu, în punctul „Pietroasa”, în apropiere de drumul vechi, la circa 600 m sud-vest de sat *.

Dimensiuni : L. totală = 170 mm ; brațul cu tăișul vertical = 76 mm ; brațul orizontal = 71 mm, diametrul interior = 27 mm ; diametrul exterior = 45 mm ; lățimea tăișului orizontal = 31 mm ; lățimea tăișului vertical = 27 mm ; greutatea = 620 gr. (fig. 1/1).

Sondajul efectuat în acest loc, cu mulți ani în urmă a dat la iveală : locuințe de suprafață, ceramică tricromă (boluri, castroane, suporti de vase) ceramică fragmentară de la vase de provizii mari cu barbotină, idoli antropomorfi și zoomorfi, unelte din piatră, topoare calapod, lame din silex¹ etc.

Toporul descoperit la Găiceana face parte din categoria topoarelor cu brațele dispuse, „în cruce”, de formă și mărime mijlocie. Piesa este în general bine finisată păstrînd totuși pe corp nodozități din timpul turnării. Culoarea toporului este roșiatică, dar parțial este acoperit și cu patină verde. La partea inferioară, gaura de înmănusare prezintă două alveolări pentru fixarea mai bine a toporului în coadă.

Toporul descoperit la Găiceana, în condiții stratigrafice nesigure, poate fi pus totuși în legătură cu așezarea neolitică, aparținînd culturii Cucuteni A.

* Aducem și pe această cale sincere mulțumiri învățătorului Alex. Aparu din Găiceana, care ne-a pus cu amabilitate la dispoziție spre publicare acest topor.
1 Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, *Descoperiri arheologice în județul Bacău*, în AM, VI, p. 260.

Toporul de la Găiceana își găsește analogii perfecte în descoperirile de la Podei—Tg. Ocna², Bradu—Negri³, Șohodor—Horgești⁴, Slobozia—Stănișești⁵, Slobozia—Bogdănești⁶, Florești—Vaslui⁷, Bistrița—Neamț⁸, Horodiștea—Calu (Piatra Șoimului) Neamț⁹, Dragomirești—Neamț¹⁰ Nordul Bucovinei¹¹, în R. S. S. Moldovenească și R. S. S. Ucraina¹².

2. Topor de bronz de tip Monteoru, Banca com. Dealu-Morii.

A fost descoperit de locuitorul Păpușneac Gheorghe, în anul 1974, în punctul „Piscul Papurei”⁴, la cca. 50 m de locuința personală, pe un teren în pantă.

Imediat după descoperirea toporului, am executat un sondaj de 5 m × 2 m, cu care ocazie am întâlnit foarte multe materiale ceramice și oase de animale. Ceramica aparține epocii bronzului, cultura Monteoru, faza IC₂. Dimensiuni : L. 165 mm ; greutate = 400 gr.

Toporul de la Banca comuna Dealu Morii este de tipul cu gaură de înmănușare transversală. Lama îngustă se lățește ușor spre tăișul drept. În jurul manșonului se află trei nervuri groase și proeminente. Tăișul este ascuțit. Patina de culoare verde-deschis acoperă în întregime piesa. Pe manșon se observă două orificii rămase probabil din timpul turnării.

Toporul descoperit la Banca—Dealu Morii se încadrează în grupa obiectelor de cupru și bronz răspândite pe teritoriul României, în perioada bronzului mijlociu, iar în Moldova acest tip este destul de bine documentat fie prin descoperiri întâmplătoare fie prin săpături sistematice, cum ar fi cel din așezarea de la Poiana¹³ jud. Galați sau Răcățiu¹⁴, jud. Bacău, din stratul aparținând culturii Monteoru Ic₃ și Ic₂.

În județul Bacău se mai cunoaște un exemplar descoperit la Găiceana¹⁵, la cca. 10 km de așezarea de la Banca, identic cu cel de la Poiana

2 C. Mătasă, *Așezarea neolitică Cucuteni B de la Tg. Ocna—Podei*, în AM, II—III, 1964, p. 21—24.

3 Al. Vulpe, *Cu privire la cronologia topoarelor de aramă cu brațele „în cruce”*, în SCIV, 15, 1964, p. 457-463 ; V. Ursachi, *Cercetări arheologice efectuate de Muzeul de istorie din Roman, în zona riurilor Siret și Moldova, în Carpica I*, 1968, p. 171-173, fig. 43/4.

4 Viorel Căpitanu, *Două topoare cu brațele „în cruce” descoperite în județul Bacău*, în Memoria Antiquitatis, III, 1971, p. 435-440.

5 Idem, p. 435, fig. 1.

6 A. Florescu, *Toporul de aramă cu două tăișuri „în cruce” de la Florești*, în SCIV, 3-4, 1954, p. 596.

7 Ibidem, în SCIV, 3-4, 1954, p. 595-598.

8 Dan Monah, *Un topor de tip Jászladány descoperit la Bistrița, jud. Neamț*, în Memoria Antiquitatis, I, 1969, p. 299-303, fig. 1.

9 În colecția Muzeului arheologic din Piatra Neamț.

10 În colecția Muzeului arheologic din Piatra Neamț.

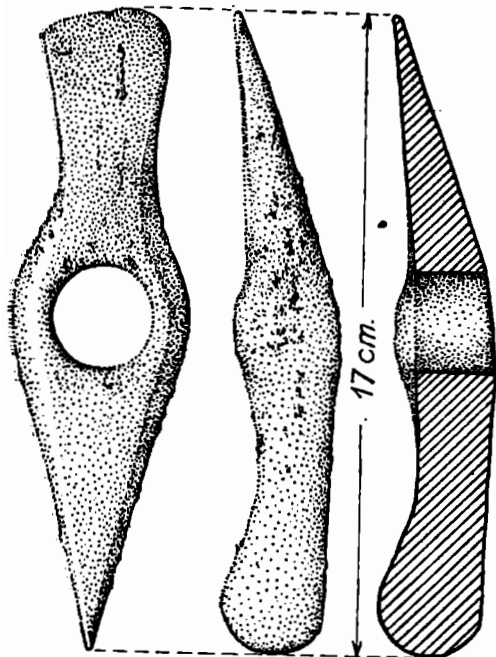
11 În colecțiile Muzeului din Suceava.

12 Sulimirschi, T. Copper Hoard from Horodnica on the Dniestr, în Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, 1961, p. 91, fig. 1.

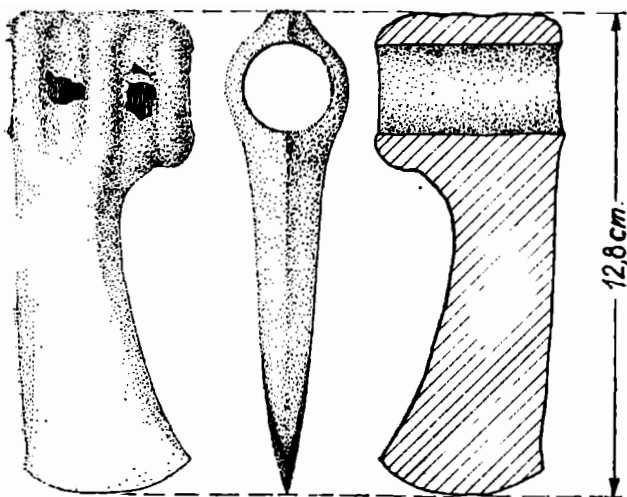
13 T. Passek, *Periodizacija*, în MIA, 10, Moskova-Leningrad, 1949, p. 209, fig. 9.

14 R. Vulpe, *Șantierul arheologic Poiana*, în SCIV, III, 1952, p. 199, fig. 8/2 ; Al. Vulpe, în AM, 2-3, 1964, p. 130, fig. 3/1.

15 Toporul este prezentat în nota de față.

1

2

Fig. 1. — 1. Găiceana, topor din aramă ;
2. Banca Dealu Morii, topor din bronz.

și prezintă pe manșon cite trei nervuri reliefate, cu lama îngustă și latura interioară ușor curbată și tăișul convex.

Topoare din această categorie au mai fost descoperite în Moldova la Tg. Ocna ¹⁶, Odobești ¹⁷, dar cu lama mai simplă și prelungirea cefei mult mai proeminentă; la Parava ¹⁸, cu lama masivă, cu trei-cinci nervuri pe tubul de înmănușare, foarte puțin reliefate, cu un aspect destul de neglijent și rudimentar ca la Borlești ¹⁹, Cucuteni ²⁰, Darabani ²¹.

Toporul din bronz descoperit la Banca, comuna Dealu Morii aparține Bronzului mijlociu și se încadrează în cultura Monteoru, seria a II-a ²².

3. Toporul din bronz de la Răcătău-Cetățuie

A fost descoperit în anul 1972 cu ocazia săpăturilor arheologice întreprinse de Muzeul județean de istorie și artă Bacău, în așezarea de la Răcătău, în S. IX, la 0,60 m adâncime.

Dimensiuni: L. 125 mm; l. cefei = 46 mm; l. tăișului 45 mm; diam. interior: 25 mm × 26 mm; adâncimea găurii de înmănușare 47 mm; greutatea: 580 gr. (fig. 2/1).

Toporul descoperit la Răcătău este de tipul Dumbrăvioara și se datează în sec. XVII—XVI-lea î.e.n. și aparține fazelor Monteoru I C₃, I C₂.

Analogii: Dumbrăvioara, Căprioara, Cornești, Ojdula, Sfintu Gheorghe, Jimbor, Mura Mare ²³.

4. Topor cu ceafa prelungită — Găiceana, jud. Bacău.

Descoperire izolată în anul 1974. Se păstrează în colecția învățătorului Alex. Aparu.

Dimensiuni: L. 126 mm; l. cefei 56 mm; l. tăișului 35 mm; diam. int. 20 mm; diam. exterior 28 mm; adâncimea găurii de înmănușare 30 mm; greutatea: 250 gr. (fig. 2/2).

Toporul pe care-l prezentăm este de formă zveltă și elegantă. Manșonul apare sub formă de creastă, ușor arcuită și prelungită. Atât la partea superioară cât și la partea inferioară se observă trei nervuri în relief, ca la tipurile de topoare monteorene. Lama acestui topor este ușor arcuită spre interior. Toporul este de culoare brun-roșcat și este acoperit pe toată suprafața cu o patină de culoare verde-închis.

16 Marilena Florescu și Viorel Căpitanu, în A.M., 2-3, 1964, p. 445, fig. 2.

17 Radu Vulpe, în Apulum, 3, 1946-1948, p. 98; Al. Vulpe, în AM, 2-3, 1964, p. 131, fig. 3/3.

18 Al. Vulpe, Cu privire la unele topoare de aramă și bronz din Moldova, în AM, 2-3, p. 131, fig. 3/4-5.

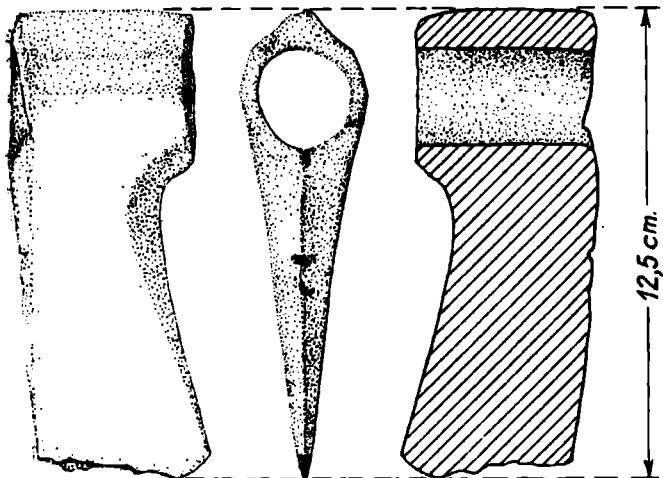
19 Al. Vulpe, Țăte și Beile în Rumänien, I, 1970, p. 45, Pl. 10/142 și 143.

20 M. Zamosteanu, Depozitul de topoare din bronz de la Borlești în AM, II—III, 1964, p. 454; D. Popescu, M. Rusu, Inv. Arch. I, R. 3.

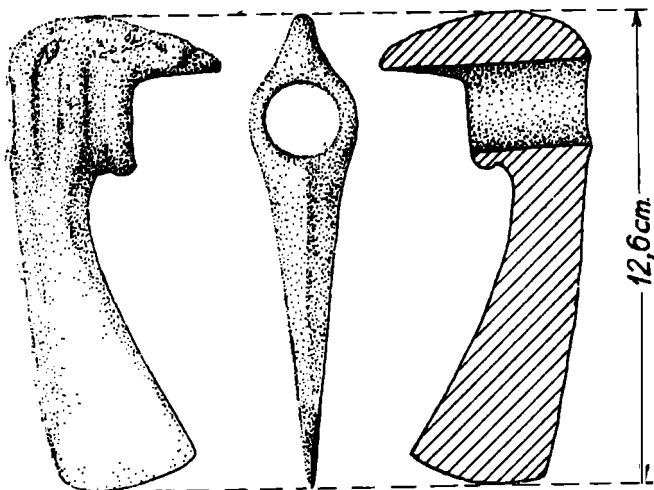
21 I. Nestor, Asupra începuturilor metalurgiei aramel și bronzului în RPR, în Studii și referate, I, 1955, p. 51; H. Schmidt, Cucuteni, pl. 30/10.

22 Se cunoaște un topor similar provenit de la Darabani, la Muzeul județean Suceava, din colecțiile dr. Ambrojevici.

23 Vezi Al. Vulpe, Țăte și Beile în Rumänien, I, 1970, p. 43-47, pl. 12/185-189; 195, 197, 198 și Pl. 13/199-200.

1

2

Fig. 2. — Topoare din bronz : 1. — Răcătău-Cetățuie ;
<http://www.cime-galceana.ro> <http://cmiabc.ro>

Toporul de la Găiceana aparține tipului Monteoru și se datează în epoca bronzului mijlociu, seria a II-a ²⁴.

Cele patru descoperiri puse în discuție completează seria de topoare de cupru și bronz din Moldova (depozite și descoperiri întâmplătoare) prin noile variante pe care le-am prezentat mai sus, dintre care cea mai interesantă ni se pare toporul nr. 4 de la Găiceana.

Ținând seama de faptul că în zona unde s-au făcut descoperirile se găsesc așezări aparținând culturii Monteoru, credem că descoperirile menționate mai sus, aparțin inventarului de unelte a purtătorilor culturii Monteoru.

Dacă pînă acum cunoaștem în aria culturii Monteoru îndeosebi topoare cu nervuri pe ceafă de tipul Parava—Odobești, (seria Monteoru), noile descoperiri din județul Bacău completează seria de topoare specifice purtătorilor culturii din spațiul Carpato-danubian.

DÉCOUVERTES DE HACHES EN CUIVRE ET BRONZ DANS LE DISTRICT BACĂU

R é s u m é

L'auteur présente plusieurs haches dont une en cuivre, les bras en croix de type Jászladány, appartenant à l'époque néolithique (Culture Cucuteni), découverte à Găiceana (district Bacău).

Une hache en bronze de type Monteoru, IIe série, découverte dans le village Banca, commune Dealu Morii.

Une hache en bronze de type Dumbrăvioara, datée XVIIe-XVIe siècles a.n.e., appartenant aux phases Ic3 et Ic2 de la culture Monteoru, découverte dans l'établissement de Răcătău (district Bacău).

Une hache à la nuque prolongée, représentant une découverte occasionnelle dans l'espace de la commune Găiceana, appartient au type Monteoru, IIe série.

EXPLICATION DES FIGURES

1

Fig. 1. Găiceana, hache en cuivre (1) ; Banca-Dealu Morii, hache en bronz (2).

Fig. 2. Haches en bronz : 1. Răcătău — Cetățuie ; 2. Găiceana.

²⁴ Op. cit., p. 31, Pl. 4/48-57.

²⁵ Al. Vulpe, op. cit, p. 47.